

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,
polletno 30 Din, letno 60 Din,
za inozemstvo 90 Din.

Posamezne številke 1.50 Din.

Urednik in izdajatelj Ivan Zorec v Ljubljani.

Ljubljana, 12. avgusta 1932.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Poštočerkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

MISLI

Slovensko vprašanje

Gospod urednik, dejali ste mi, naj bi kaj napisal o slovenskem vprašanju. Prav je, da se razgovorimo o osnovnih pojmi, kaj je to: slovensko vprašanje.

Po jezikovno-kulturni strani se je začelo to vprašanje v reformacijski dobi in se je takrat tudi že rešilo. Ker smo zemljepisno vezani na evropski zapad, je bilo prirodno dano samo po sebi, da smo prišli pod ta vpliv.

Trubar je povzdignil narečje svojega rojstnega kraja na Dolenjskem v književni jezik, ko je začel v njem pisati. Od tega časa — okrog 1550. leta — se je ta jezik, seveda vedno bolj izpopolnjen z drugimi narečji, neprenehoma pisal ne le za cerkveno porabo, ampak tudi za posvetno ter je dosegel svoj višek v Prešernovi in Cankarjevi pesniški umetnosti. Šola in cerkev, znanost in leposlovje, javno in zasebno življenje se je izražalo v tem jeziku, ki posreduje še danes ogromni večini naroda vso gmotno in duševno omiko.

To je osnovna resnica, neizpodbitna in neizpremenljiva: ž njo stojimo in pademo. Vsi poizkusi kakšne prostovoljne izpremembe, bodisi opustitve, bodisi omejitve, od Vraza do današnjih dni so zato propadli in morajo propasti, ker gre tu za življenjsko vprašanje: biti ali nebiti, kjer ni prostora za igranje ali uganke.

Vsi ti poizkusi vrazovstva pa kažejo, da del slovenskega izobraženstva kljub Prešernu in Cankarju nima vere v svoj jezik in svojo omiko, da beži pred samim seboj ali iz sramu ali strahu zaradi svoje malosti. Oboje je graje in obsojanja vredno: prvo je podlost, drugo je slabost.

Z jezikovno-kulturnega stališča ni slovenskega vprašanja: kar smo, to ostanemo; zakaj ubijalci samega sebe, narodni samomorilci nismo in ne bomo, ker bi bilo to nekaj brezumnega.

Ta naša jezikovno-kulturna posebnost pa ni povsod in dovolj zavarovana, ker jo ogrožajo večji narodi, oziroma njih vlade; zakaj slovenski narod je po svetovni vojni razbit med štiri države: Jugoslavijo, Italijo, Avstrijo in Madjarsko, kjer samo v prvi uživa jezikovne pravice.

Slovensko vprašanje zato ne more biti drugačno kakor je bilo pri vseh narodih, ki so bili razbiti in nesvoji. Kakor pri Italijanih, Nemcih, Srbih itd. gre tudi pri nas za vprašanje zedinjenja in svobode. Slovensko vprašanje je potemtakem narodno-politično po svojem namenu, a je otežkočeno še s tem, da smo majhen narod; zato je to vprašanje zedinjenja in svobode malega naroda, ki prebiva poleg tega na izpostavljenem ozemlju.

Različna so pota, ki so jih v zgodovini hodili mali narodi pri reševanju svojega narodno-političnega namena; navadno je bil to oboroženi upor, kakor pri Srbih, Grkih, Irlih itd. Mi iz umevnih razlogov nismo šli tako daleč, saj je bil tudi naš namen bolj skromen. Delali smo gospodarsko in kulturno, kar je bilo prav, in se v politiki borili na parlamentarnih tleh, s čimer smo dobivali drobtinice. Ni pa bilo prav, da smo se preveč zanašali na usodo, t. j. na druge, kar se je zlasti pokazalo ob svetovni vojni in preobratu.

Prostovoljno smo se združili s Hrvati in Srbi v državo Jugoslavijo, a pri tem po lastni in tuji krivdi izgubili del Kranjskega, vse Primorje in Koroško. Ne Hrvati ne Srbi niso utrpeli tolikšne narodne škode. Vse to bi nas moralo iztrezniti, da resno začnemo razmišljati o vzrokih velikega poraza, koliko smo pri tem krivi sami. In tako postaja naše narodno-politično vprašanje obenem izpoved naše zavesti in vesti.

Prvo, kar je neobhodno potrebno, mora biti neomajna zavest o naši jezikovno-kulturni bitnosti, ki ima pravico, da se popolnoma izživlja po svoje. Brez vsakega obotavljanja, brez vsakega omaho-

vanja in pomišljanja moramo hoditi pot, ki nam jo je odkazala priroda in zgodovina. Kar velja za druge male narode, mora načelno veljati tudi za nas.

Zedinjenje in svoboda omogočujeta izživljanje vse slovenske jezikovno-kulturne skupnosti; zato mora biti to vrhovno načelo in vrhovni namen vsakega izmed nas.

Prvo je torej volja: ako naj kaj postanemo, moramo to hoteti. Kako naj bomo, ako sami zanikujemo to možnost? Drugo je delo: gospodarsko, kulturno in politično. Ne bodo drugi naši rešniki; sami smo v prvi vrsti poklicani, da vedno in povsod mislimo na svoj končni namen. Vse naše nastopanje nas mora temu namenu približevati; ne smemo vsega pričakovati samo od države, ker najprej moramo za to pripraviti tla sami v sebi. Kjer se nam nudi prilika, se moramo uveljavljati; časniki, gospodarstvo, politika, znanost in umetnost naj sodelujejo v tem boju, ki zahteva velike aktivnosti.

Gospod urednik, podal sem vam svojo načelno izpoved o slovenskem vprašanju, kakor mi jo narokujeta priroda in zgodovina, položaj in potreba, čista misel in iskrena želja.

Alfa.

Dr. R—i:

Panevropa

IV.

Porečajo: Panevropa je res potrebna, ampak mogoča ni, ko so med evropskimi narodi in državami vkoreninjena tako stara in zgodovinska nasprotja.

Kdor pa pozna v resnici zgodovino, ve, da tako zvanih dednih sovraštev med narodi sploh ni. Zgodovina uči, da so narodi, ki so bili včeraj sovražniki, danes zavezniki in da so mednarodna nasprotja in prijateljstva odvisna od skupnih ali pa nasprotnih koristi. Med narodi samimi, med ljudskimi množicami, ki delajo in trpe, ni sovraštev. Sovraštva žive le toliko časa, dokler jih posamezniki ali pa skupine, ki imajo v rokah oblast, podžigajo, ker imajo od njih koristi. Kje je danes smrtno sovraštvo, ki je vladalo med Benetkami in Genovo, med Holandsko in Španijo, med Anglijo in Zedinjenimi državami Sev. Amerike, med Rusijo in Turčijo? Evropska interesna skupnost bo odpravila sovraštva med evropskimi narodi. Ni treba, da bi se narodi med seboj ljubili, tudi prebivalci različnih kantonov v Švici se ne ljubijo, toda misel, da bi nastala vojska med kantonoma Curih in Genovo, je neumna.

Evropa je danes skupnost, čeprav je politično in gospodarsko razcepljena. Kdor gleda iz Amerike ali iz Azije, iz Rusije, Afrike ali Avstralije Evropo, vidi v nji posebno skupino, čeprav ne enote. Evropa je kulturna skupina in je nekaj drugega kot indijski ali kitajski ali islamski svet in tudi nekaj drugega kot sta moderni življenjski obliki boljše vizma ali amerikanizma, ki se obe razvijata v zavestnem nasprotju z evropsko tradicijo. Vkljub vsem medsebojnim razlikam, ki so pa le prednost in pogoj za razvoj in napredek, je evropski socialni ustroj skupen: enoženstvo in rodovina, zasebna last, enaka verstva, enaki pojmi o morali in časti. Vsi evropski narodi so doživeli podoben razvoj: spreobrnjenje h krščanstvu, preseljevanje narodov, gotiko, viteštvo, križarske vojske, humanizem in renesanco, reformacijo in protireformacijo, absolutizem in baročno dobo, dobo prosvetljenja in romantiko, nacionalizem, demokracijo in socializem. Seveda so nekateri bolj zaostali evropski narodi in narodi bili manj deležni teh velikih in splošnih evropskih gibanj in so zato bolj tuji evropskemu duhu in bolj zaostali, vendar pa je tudi nje zajela evropska skupnost.

»Panevropska unija« na Dunaju, ki ima namen zanesti panevropsko misel med široke množice cele Evrope, ne zida tedaj gradov v oblake. Panevropsko gibanje ni vtepanje kakega izmišljenega proti-

naravnega gesla v ljudske glave s silo in strahovanjem, ampak je razširjanje pravega spoznanja v resnici obstoječih dejstev in potreb. Panevropska organizacija nima žandarjev niti biričev, ne oboroženih tolp, da bi vbijala svoja načela ljudem, ko je sedaj zaenkrat moderno, ampak dela le s prepričevalno besedo, z dokazi, s številkami. Panevropska organizacija je razpredena po vseh državah ter ima sekcije in stalna tajništva v Parizu, v Bruxellesu, v Pragi, v Londonu, v Berlinu, na Poljskem, na Madžarskem, na Holandskem, na Ogrskem, v Jugoslaviji, v Bolgariji, v Rumuniji, na Grškem, v Švici, na Nemškem in celo v Litvi in na Estonskem. Panevropska Unija sklicuje panevropske zborovanja in se je prvi panevropski kongres vršil meseca septembra 1926. na Dunaju. Udeležili so se ga najboljši možje vseh evropskih narodov, med drugimi tudi sedanji francoski ministrski predsednik Herriot, ki je predsednik francoske panevropske sekcije, dalje znameniti francoski politiki, znanstveniki in narodni gospodarji Barthelémy, Leon Blum, Francis Delaisi, general I. de Castelnau, Paul Painlevé, Anatol de Monzie, svetovni finančni strokovnjak prof. Ch. Rist, potem predsednik nemškega drž. zbora Loebe, Nemci Karl Craemer, Felix Deutsch, sloviti prof. Einstein, Hoetzsch, Koch, bavarski grof Lerchenfeld itd. Za Čehe je bil v predsedstvu min. Vaclav Schuster, z njim pa so bili min. Engliš, hči predsednika republike Alice Masarykova, Josip Machar, Jan Herben, Hotowetz in Slovak Stodola. Belgijo sta zastopala min. Destré in Heinemann, Avstrijo kancelar Ig. Seipel, prof. Redlich, min. Spitzmüller, poslanik Dumba, Ogrsko min. Lukaes in prof. E. Hantos, Grčijo poslanik Politis, Bolgarijo min. Šišmanov, Estonsko min. Pusta, Litvo min. Klimas, Anglijo prof. Baker, posl. Buxton in Molteno, Ameriko H. Allen in prof. Duggan iz New-Yorka, predsednik ekonom. zavoda Brookins iz Washingtona, prof. Alvarez iz Chile. Navzoč je bil bivši ministrski predsednik Italijan Nitti. Udeležil se je kongresa tudi Slovenec min. dr. Ant. Korošec. Drugi panevropski kongres je bil meseca maja 1930 v Berlinu. Na tem kongresu je poročal veliki reformator britanske ustave L. S. Amery o Pan-evropi in britanskem imperiju ter je ugotovil, da so mirovne pogodbe pretresle vse gospodarstvo in razočarale politike. Član francoske akademije Barthelémy je poročal o nemško-francoskem sporazumu ter poudarjal, da mora biti Panevropa zveza, ki bo ohranila popolno svobodo narodov, tudi najmanjših ter njih tradicije, jezik in kulturo in je obsojal vsako izenačevanje in ukazovanje enotnosti od zgoraj doli. Slavni nemški pisatelj Thomas Mann je govoril o Evropi kot kulturni skupnosti, ki da jo družijo princip sonca, to je jasnost volje, svoboda sodbe in moč dejanja v nasprotju z orientom, ki ga označuje ponižnost, hlapčevstvo in fatalizem. Rektor Aereboe iz Berlina je poročal o Pan-evropi kot kmetijskem problemu, ki ga bo treba rešiti tako, da opusti tekmovalnost glede pridelovanja žita z Ameriko in da postane zopet prvo industrijsko središče sveta, ker ima najnižje delavske plače, najsposobnejše delavce in najboljše izobražence. Znameniti francoski gospodarski strokovnjak Louis Loucher je poudarjal, da je treba poleg odprave carinskih mej urediti produkcijo in konzum v vseh glavnih gospodarskih strokah ter opozarjal na krizo v premogovni in sladkorni industriji; vodstvo naj imajo Francozi in Nemci pod nadzorstvom centrale v Genevi, ki jo je predlagal Briand. Coudenhove-Kalergi je v sklepnem govoru dejal: »Ne odloča v zgodovini orožje, temveč ideje. Beseda seže dalje kot kanoni in strojne puške, duh leti višje kot vsa letala in zrakoplovi. Dinamit je močnejši kot smodnik, toda močnejši kot dinamit so ideje. Panevropsko gibanje je npravnstveno gibanje v svojih koreninah in ciljih; cilj tega gibanja je mir, je boj zoper bedo, je rešitev evropske kulture!«

Znanstveno in s številkami je utemeljil Pan-evropo narodni ekonom Wladimir Woytinski v knjigi »Evropa v ogledalu števil«, kakor jo je miselno in npravnstveno Coudenhove-Kalergi v 11

knjigah in brošurah. Panevropskemu gibanju so se pridružili vodilni možje vseh strank v Evropi: od konservativcev do socialistov. Konservativci zato, da ubranijo narodne kulture pred poginom, anarhijo in boljše življenje, ljudsko misleči Evropeci zato, ker hočejo mir, svobodo in zdravo gospodarstvo, socialisti zato, da izboljšajo gospodarski položaj delavskega razreda in preprečijo vojne. Nemška socialnodemokratska stranka je sprejela leta 1925. panevropsko misel v svoj strankarski program. Narodne manjšine po tujih državah so za Panevropo zato, ker vidijo le na ta način rešitev svojega vprašanja in pa konec nasilstev in zatiranja.

Panevropa še ni vstala. Vstane pa, ko bodo nele državniki prepričani o nje potrebi, ampak ko jo bodo zahtevale najširše ljudske plasti in bo postala program političnih strank v parlamentih velikih demokracij.

Da se Panevropa bliža, dokazuje pogodba v Lausanne. Herriot ima baje namen, da pripravi izpremembo francosko-nemške trgovinske pogodbe ter da dovoli Nemcem velike koncesije v francoskih kolonijah. Namen ima, da ustvari v Podonavju gospodarsko sodelovanje. Hoče, da se določi že pred svetovno gospodarsko konferenco smernice za rešitev srednjeevropskega in južnovzhodnoevropskega vprašanja.

»Panevropska Unija« je sklicala 3. kongres v Basel v Švici, ki se bo vršil od 24. do 28. septembra t. l. Na ta kongres so povabljeni vsi vodilni možje evropske politike, gospodarstva in časopisja. Kongres bo razmotrival brez vsakih predsodkov vzroke evropske krize in bo evropskim vladam nasvetoval sredstva, da se kriza odpravi.

O tem panevropskem kongresu bomo poročali, ko bo končan.

R. N. Coudenhove-Kalergi:

Ottawa

Coudenhove-Kalergi je znan prvoborec misli zedinjenja evropskih držav. Ob otvoritvi britanskega imperialnega zborovanja je napisal priučujoči sestanek. Mi smo ob drugi priložnosti povedali o tem zborovanju svoje misli: da namreč ne bo prineslo nobene dokončne odločitve in da tudi ne bo morda sprožilo razpada britanskega imperija, vsaj dokler bo v Angliji več svobode ne. V vsebritanski gospodarski imperij nam je že zategadelj težko verovati, ker predpostavlja Kalergi sam Indijo kot njegovo — in gotovo bistveno! — sestavino, pa je to tudi samo za doleden čas težko trditi. Odobrujemo in sprejemamo pa pisateljevo dvojno možnost in pot, ki ostaja Angliji. In mislimo glede te alternative, da vodi v Evropo. Uredništvo.

Ottawa je mejnik svetovnega razvoja. Nagrobni kamen načela svobodne trgovine. Vkladni kamen gospodarske kontinentalne tvorbe.

*

Dvoje trgovskopolitičnih misli se je borilo v 19. stoletju za prevlado: svobodna trgovina in narodna varstvena carina.

Anglija je zastopala svobodno trgovino — kontinent varstveno carino.

Smoter zastopnikov prve je bila organizacija vsega planeta v en sam in enoten gospodarski organizem; smoter zastopnikov drugih je bila premena njihove države v čim bolj zaključeno in samo sebe preskrbljujoče gospodarsko ozemlje.

Svobodna trgovina je povečala vzajemno odvisnost vseh delov sveta. Zategadelj je predpolagala ohranitev svetovnega miru.

Narodna varstvena carina je povečevala odpor, ko bi vojna nastala; kajti samo avtarkični gospodarski sestav more v takem primeru preživljati in oborožiti obkoljeni narod.

Gospodarski in politični razvoj 20. stoletja se je dogajal v protivnem smislu. Med tem ko so tehnični napredki pospeševali svetovno trgovino in učinkovali v smilu svobodne trgovine — so odločili politični dogodki v prilog avtarkije.

Najmočnejši razlog za osrednjim avtarkiste je bila obsežna vojna proti osrednjim silam.

Dala je prepričevalen dokaz, da je možna svobodna trgovina samo med državami, med katerimi so zagotovljeni mirni odnosi. Med tem ko je svobodna trgovina z morebitnim jutrišnjim sovražnikom samomor.

Hkratu je dokazal izid te obležne vojne, da so celo največje evropske narodne države premajhne, da bi mogle organizirati svoje gospodarstvo avtarkično. Med tem pa je dokazal neuspeh svetovne zaprtje proti Rusiji, da morejo ščititi velika gospodarska ozemlja celo v kritičnih dobah svojo samostojnost.

*

Tako sta bila po vojni odpravljena oba nauka: o svobodni trgovini prav tako kakor o narodni avtarkiji.

Ta dvojna propast dosedanjih načinov je ustvarila nov trgovskopolitični osnutek: gospodarski kontinent.

Gospodarski kontinenti so velika prostranstva, katerih obširnost, število prebivalstva in bogastvo na sirovinah dovoljuje daljnosežno samopreskrbo;

med tem ko jamčijo politični odnosi njihovih členov vsestransko vzdrževanje miru v skupnih carinskih mejah.

Tako imajo gospodarski kontinenti navznoter svobodno trgovino, navzven pa carinsko varstvo. Vežejo tehnične prednosti svobodne trgovine s političnimi ugodnostmi avtarkije.

Danes imamo dva gospodarska kontinenta: Zedinjene države ameriške in Sovjetsko zvezo.

Oba bi mogla prestatiti tudi stoletno zaprtje s strani ostalega sveta, ne da bi jih mogli prisiliti k predaji. Kajti skoro vse sirovine in vsa živila, ki jih rabita za življenje in zgradbo svojega gospodarstva, moreta proizvajati v lastni deželi.

Če pa kljub temu trpita pod gospodarsko krizo, ima to druge vzroke. Zakaj doslej še ni prišlo nobenemu pametnemu Amerikancu ali Rusu na misel, predlagati carinske meje med njihovimi zveznimi državami v namenu, premagati krizo; med tem zahtevajo najrazumnejši Evropeci razdor evropskih medzemnih carin in sklep evropske carinske zveze.

Kajti pokazalo se je, da je sestav velikega notranjega trga, ki more sprejeti večino proizvodstva in ki dovoljuje pocenitev zbog množičnega proizvodnje, močnejši od sestava majhnih gospodarskih enot. (Dalje prih.)

OPAZOVALEC

S POTA.

Jeza lomi poštenega človeka, ko bere »slovenske« časnike in vidi, kako mrevžarijo slovenski jezik, najgrje pač tisti, ki mislijo, da so edini in pravi blagovestniki državne in narodne misli. Vem, da tega zmerom ne počno nalašč, marveč dostikrat zgolj zato, ker bolje znajo ne in ker svoj jezik spoustujejo in ljubijo premalo. Kako bi sicer pisali tako latovsko?

Ne pačite nam jezika!

Na eni sami strani enega samega lista sem bral takole žlobudravščino: kranjska klobasa = mesečna klobasa; k sreči = na srečo, po sreči, srečno; žalibog = žal, na žalost; nadkriliti = preseči, prekositi; tenisžoga = žoga za tenis; jasno (es ist klar!) = seveda, kajpa; očala = naočniki; blagostanje = blaginja; podati se = iti itd.; životopis = življenjepis; skitalec = potepin, klatež; srečo imeti = srečen biti; smrt najti = umreti, ubiti se, ponesrečiti se; vlak je iztiril = vlak se je iztiril, je skočil iz tira; pusti se fotografirati = da se fotografirati; obtoženca se obsodi = obtoženec se obsodi; to pa ni slučaj = ni se zgodilo; okoli reforme delavskega vprašanja = o reformi delavsk. vprašanja; vse do zadnjega = prav do zadnjega; zaprepačenje = prestrašenje, presenečenje; gimnastika = telovadba; privoljenje dati = dovoliti; namera je padla v vodo = ni se posrečila itd.; tračnica = tirnica; vozna karta = vozovnica; kajaksport = veslaški sport, čolnarski sport; koturaš = kolesar; omladina = mladina; spričevalo izstaviti = napisati spričevalo, dati spričevalo; vpraša, ako je prišel = vpraša, ali je prišel; ali ste videl = ali ste videl! Stavkoslovja, besednega reda si še zapisati ne upam, tako brez uma česnajo...

Ne smešite se!

Govorimo zmerom in povsod slovensko, tudi s tujcem začnimo najprej slovensko! Vsi živci me bolijo, kadar poslušam, kako se Slovenec sili z jezikom, ki ga ne zna, in kako se spakuje tudi s srbskohrvatskim jezikom. Srb ali Hrvat nas prav dobro razume, če govorimo pošteno slovensko, ne more pa nas razumeti, ko silimo vanj »kozarac«, »hlebac« (hleb = kruh), »kolaca« (kola = voz) itd. Najgrje pa je in najbolj samoponižujoče, če v pisnem občevarju zametujemo slovensko. Nihče nas ne sili, in vendar se med nami še zmerom dobodo — »robske« duše...

Klateži.

Mestne policije in občine podijo iz svojega področja vse, ki so brez dela in ki se ne morejo preživljati iz svojega. Ti izgnanci po navadi ne gredo domov, odkoder so primotoglavili v mesto, marveč romajo po deželi, beračijo in krađejo; dela nobenega ne marajo, čeprav ga jim kdo ponudi. Kmetu, ki ga stiska davi na vse strani, so v veliko nadlego. Siromak se jih boji, pase jih, odgnati jih ne more, kar Bog Oče, ki skrbi za vse, jim mora biti. — Ali res ni moči, ki bi polovila delomržne potepine in jih prisilila na delo, kjer je? Kako je že bilo z vojnimi ujetniki in delom?

DEJSTVA IN DOGODKI

Vabilo

Tednik »Slovenija« je ustanovljen iz čistih in idealnih namenov.

Sodelujejo pri njem slovenski, kulturni ljudje. Rodila ga je potreba: tisto, kar bodi prvotna podlaga za vse, ki jih je rodila slovenska mati.

Sedaj, ko nastaja nova Evropa, more Slovence rešiti le sodelovanje pri velikih gibanjih, ki hočejo Evropo preobraziti. Le tako se bo pokazalo, da živi v Evropi tudi slovensko vprašanje.

Vse naše gibanje in naše gospodarstvo bo treba prirediti velikim evropskim načrtom, da se ohrani naše ljudstvo. Naša kultura naj bo globoka, da bo stala vstrie velikim kulturam.

Globino, npravenost, resnost in odločnost je treba dati naši misli.

To je naš namen.

Naša sredstva so skromna, poslali smo pa list vsem, o katerih mislimo, da imajo zanj zanimanje in katerih naslovi so nam bili znani. Prepričani pa smo, da smo spričo pomanjkanja zvez in večjega upravnega ustroja prezrli veliko resničnih interesentov.

Zato prosimo vse, ki ste za list: širite ga vsak v svojem krogu, sporočajte nam naslove ljudi, ki bi jih utegnili šteti za naročnike, zlasti pa, prijavljajte se nam kot zaupniki vsi tisti, ki ste voljni, da za list storite kaj več.

Naročnina 60 dinarjev na leto, to je 5 dinarjev na mesec, je zmerna in tudi danes znosna. Radi pregleda prosimo, da jo vsak po priloženi položnici čim prej poravnava. Naš račun pri poštni hranilnici ima štev. 16.176.

Kdor lista ne namerava naročiti iz kateregakoli vzroka, naj izvoli list takoj vrniti.

Uredništvo in uprava tednika »Slovenija«, Ljubljana, Wolfova ulica 12.

*

Smer vladne politike

Dr. Milan Srškič je predsednik sedanje vlade. Znano je, da se je od vsega začetka z veliko vneto udeleževal pri notranji zgradbi in razdelitvi naše države. Prav tako je dobro znano, da je poglavito njegovo delo razdelitev naše države na banovine in da je tudi v sedanji ustavi znal uveljaviti svoje politične nazore.

Njegove izjave imajo radi tega seveda daljnosežnejši pomen, nego kaknega drugega upravnika. Še bolj velja to za izjavo, ki jo je podal dne 6. avgusta t. l. v skupščini. Teda se je namreč vršila skupna seja kluba poslancev in senatorjev. Pri isti priliki so tudi volili predsednika Jugoslovanske radikalne demokratične kmetske stranke. Senatorji in poslanci so namreč vsi člani in po večini tudi upravniki te stranke. Kajpada ima Srškičeva izjava na takem kraju značaj načelnega načrta za delo vlade, dokler jo bo krmaril Srškič. Očitno je torej, da določa ta načrt smernice za delo v državi, kakor si ga zamišlja sedanja vlada.

Ustanovitev stranke.

Dr. Srškič je govoril med drugim:

Ko se je 3. septembra 1931 uvedla ustava, se je pokazala potreba, ustanoviti politično stranko za vse tiste, ki so pravilno razumeli šestojanuarski režim.

Prej so zastrupljene razmere med strankami poleg strankarske nestrpnosti širile še plemensko in versko mržnjo, in vse one zablode, ki so jih izvale nekdanje zgodovinske in pokrajinske meje, so začele ogražati naše državno in narodno edinstvo.

Vse omejitve svobode in političnih pravic niso bile same sebi namen, temveč zgolj sredstvo, da ozdravi naše politično življenje. To politiko je najsičajneje odobrilo ljudstvo pri volitvah dne 8. novembra lanskega leta, ko vam je izkazalo zaupanje s tem, da se je udeležilo volitev v številu, kakor ga nihče ne pomni.

Ustava z dne 3. septembra lanskega leta je dala liberalen okvir za razvoj političnega življenja in potrdila kot neizpremenljive osnovne državne zakone vse one pridobitve šestojanuarskega režima, ki jamčijo za to, da ostaneta narodna edinstvo in oblika državne ureditve izven vsake politične razprave.

Starih strank ne bo več.

Vrnitev k starim strankarskim oblikam je izključena. Poslej se mora razvijati naše strankarsko politično življenje v smeri integralne jugoslovanske politične organizacije, dočim so imele stare stranke ali verski ali plemenski ali pokrajinski značaj.

Ustava določa, da se vrši uprava po banovinah. Zakon o razdelitvi kraljevine in zakon o banski upravi določata široko dekoncentracijo oblasti in obenem točno opredeljujejo pristojnost banov. Slaba praksa in odpor birokracije sta okrnili pristojnost in delokrog banske oblasti. Uspelo jima je celo, da sta v členu 114. zakona o občem upravnem postopku odvzela banu pravico, da dokončno rešuje predmete splošne uprave, prenešene v njegovo pristojnost. Celotna samostojnost pri reševanju čisto samoupravnih zadev mu je bila odvzeta.

Ta praksa je tako proti duhu ustave kakor proti upravičeni naši nameri, čim najbolj decentralizirati upravo pod nadzorstvom osrednje oblasti. Zato bo treba v najkrajšem času izpremeniti te zakone in prenesti v pristojnost banov vse samoupravne

zadeve, kakor tudi vse zadeve splošne uprave, ki jih sedaj rešujejo v prvi ali drugi stopnji.

Ko bomo tako razširili pristojnost banov, bo treba isti čas z zakonom določiti, da morajo vse ustanove, kakor so to trgovske in obrtne zbornice, prilagoditi svojo krajevno pristojnost krajevni pristojnosti banovin. Prav tako bo treba urediti finansiranje banovin na ta način, da bo v skladu z razširjenjem pristojnosti in da se odpravijo vse pristojbine in doklade, ki so spravile na slab glas banovinske ustanove.

S tem, da razširimo pristojnost banov, bomo zamenili trdi birokratski centralizem z oblastjo, ki je bližja ljudstvu in ki mu bo bolj razumljiva in pravična.

Naloga vlade je, da do kraja izvede ustavo. Vsi politični zakoni po 6. januarju 1929 ostanejo v veljavi, razen zakona o kraljevski oblasti in vrhovni državni upravi. Uveljavili bomo samoupravo kmečkih in mestnih občin.

Na vas je, da določite čas, kedaj, in mero, koliko naj preveva konservativni ali liberalni duh te nove zakone. Pri tem se zavedajte odgovornosti, da naj se prehod k liberalnemu, demokratičnemu režimu vrši v mirnem razvoju in korakoma.

Nato je razvil Srškić še program vlade. Bistvene točke tega programa so:

- 1.) Ohranitev proračunskega ravnotežja za vsako ceno.
- 2.) Čuvanje stalnosti denarne veljave.
- 3.) Odstranitev ali vsaj ublažitev deviznih težav.
- 4.) Skrb za narodno gospodarstvo s posebnim ozirom na poljedelstvo.

*

Ostavka poslanca Barleta.

Kakor je znano, je državni poslanec za kranjski okraj župnik Janko Barle odložil svoje poslanstvo. O vzrokih te odločitve se je mnogo govorilo, govorilo se je z ene in druge strani, za in proti, kakor je pač navada ob takih prilikah. Za marsikoga bo zanimivo stališče, ki so ga v tem pogledu zavzeli pripadniki Barletovega političnega naziranja. Ko je namreč prvenstveni odbor narodne skupščine vzel odločitev na znanje, se je oglašil k besedi poslanec dr. Rape. Kakor poroča »Slovenec«, je izvajal tako-le:

»Gospodje narodni poslanci! Čast mi je v imenu svojih kolegov senatorjev in narodnih poslancev iz dravske banovine izjaviti k poročilu verifikacijskega odbora sledeče: Ker je nemogoče, da formalno odločujemo proti poročilu verifikacijskega odbora glede ostavke našega tovariša Barleta, izjavljamo, da hočemo glasovati za to, da se njegova ostavka sprejme, toda prosim, naj mi bo dovoljeno, da povem preje gospodom narodnim poslancem, kako je prišlo do te ostavke.

Odkar je naš narod začel politično življenje, so vedno sodelovali, celo večkrat stali na čelu političnega življenja v Sloveniji katoliški duhovniki. Vso to dolgo dobo se nikoli ni pojavilo vprašanje, ali je to v skladu s svetim poklicem, ki ga vršijo duhovniki, ampak se je od strani cerkvenih oblasti gledalo samo na to, da politično delovanje kolikor mogoče podpirajo in akreditirajo med narodom. Dobro se še spominjam časov v stari Avstriji, ko je lahko katoliški duhovnik neovirano delal za črno-rumeno zastavo, pa tudi v osvobojeni domovini imamo nešteto primerov, da cerkvena oblast nikdar ni preprečevala svojim duhovnikom, udeleževati se političnega dela in tvoriti najodličnejši in najglavnejši del politične stranke. Šele sedaj, ko se je začelo čutiti, da bi lahko duhovniki pripadali strankam, ki niso samo verske in plemenske, ampak da obstajajo lahko tudi narodno orientirani duhovniki, ki to odkrito priznavajo, da želijo sodelovati z vsemi državljani, ki hočejo dobro državi in narodu in ki zaradi tega želijo stopiti v vrste svojih prejšnjih političnih nasprotnikov, šele sedaj, gospodje narodni poslanci, se je naenkrat odprlo vprašanje, ali more to cerkvena oblast odobriti ali ne. V času, ko so bile razpuščene politične stranke in ko se je ustvarila nacionalna fronta, je vstopilo v naše vrste tudi duhovništvo, med njimi kot najmočnejša osebnost naš tovariš Barle. Odkrito, iskreno in pošteno, kakor je vedno bil, je prosil pristojno cerkveno oblast, da mu dovoli kandidaturu za delo v parlamentu, in cerkvena oblast mu je to po daljšem oklevanju tudi dovolila. Ves srečen, da je prišlo do sporazuma, je nekoč vzkliknil: »Poglejte, bratje, mojo sivo glavo. Doslej sem služil Bogu in samo Bogu, toda sedaj na koncu svojega življenja sem začutil, da bi ne mogel v miru umreti, ne da bi dal svojemu narodu vse, kar mu lahko še dam. Svojo ljubezen, svoje znanje in svoje izkustvo, katero sem nabral v dolgi dobi svojega življenja, vse to moram sedaj prinesiti v korist našega naroda, in ravno iz teh razlogov sodelujem danes z vsemi ljudmi, ki ljubijo svojega kralja in svojo državo.« Krasno je bilo njegovo navdušenje in krasna je bila njegova ljubezen za to našo zemljo, to ste lahko sami razbrali iz njegovih govorov za časa adrešne debate in v poznejših razpravah v prostorih te narodne skupščine.

Med tem ko je delal in širil ljubezen, so njegovi sovražniki z vsemi sredstvi skušali moralno

rušiti. Njegova cerkev, kjer je bil župnik, je bila šestokrat pokrita z letaki, v katerih so ga nazivali odpadnika katoliške Cerkve, izdajalca slovenskega naroda in njegove samostojnosti, janičarja itd. Toda on je vse to dobro vedel, je kljub temu pridigoval ljubezen in slovo ter klical na borbo za državo in narod. Kot njegov tovariš sem večkrat prepotoval z njim njegov volivni okraj, spremljal sem ga na njegovih zborovanjih in bil sem priča njegovega pravičnega in požrtvovalnega dela. Prišlo je tudi do nesrečnega dogodka v Senčurju, kjer je imel veliko politično zborovanje, ko so ga med njegovim govorom začeli napadati s kamenjem. Mesto da bi se bil ustrašil, je tedaj vzkliknil: »Bratje, prišel sem k vam, da pred vami položim račun o svojem delu kot vaš poslanec. Pripravljen sem, da to delo tudi nadaljujem, toda vi me sedaj poslušajte in šele, ko boste prišli do prepričanja, da ne delam pravilno, potem me ubijte.« Šel je na Golgato, čeprav je bil samo kratko dobo poslanec. Najhuje pa je čutil udarec od strani cerkvene oblasti, katera mu je kandidaturu sicer odobrila in ki se je na koncu koncev odločila, poslužiti se vseh sredstev, ki so ji na razpolago, da ga odstrani, čeprav bi imela dolžnost, da isto napravi v prvi vrsti z onimi, ki so namesto ljubezni sejali med narodom prepir in strankarstvo. Dočim so od Barleta zahtevali, da poda ostavko in da zapusti politično polje zato, ker je pridigoval ljubezen in delo za državo in kralja, niso v ničemer preprečevali one, ki so zastrupljale razpoloženje med narodom in ki so vzklikali: »Živela republika!«, v katerih prisotnosti se je brez njihovega protesta lahko vzklikalo: »Dol s kraljem!« in »Dol Jugoslavija!«.

Ko je vse to doživel, je prišel k meni in mi pokazal pismo cerkvene oblasti, ter me obvestil, da je sklenil podati ostavko na svoj mandat. Prosil sem ga, naj tega nikar ne napravi. Isto so storili tudi ostali moji tovariši, toda župnik Barle je ostal neomajno pri svojem sklepu.

Gospodje narodni poslanci, naj mi bo dovoljeno, da javno tu pred pričami ugotovim, da je naš tovariš Barle podal ostavko radi tega, ker je cerkvena oblast proti njemu uporabljala sredstva, katerih ni nikdar uporabljala proti duhovnikom, pripadnikom in celo voditeljem političnih strank, ampak je to prvič napravila pri tovarišu Barletu, ki je hotel svoj narod pripelati do soglasnosti, enodušnosti in ki je hotel pomagati državi v današnjih težkih časih. Sprejememo, gospodje, sklep verifikacijskega odbora in njegovo ostavko, ker je sam tako hotel. Toda naj bo uverjen, da smo vsi njegovi kolegi revoltirani s postopanjem cerkvenih oblasti in da smo pripravljani, da ga v njegovem nadaljnjem delu, ki ga ne bo prekinil v korist kralju in državi, podpiramo z vsemi svojimi silami.

Še en glas iz skupščine glede Barletove ostavke.

Glede na govor poslanca dr. Rapeta o nagibih, iz katerih je poslanec Barle odložil svoj mandat, se je oglašil k besedi tudi poslanec Pavlič. Profesor Pavlič je duhovnik, kakor Barle. Član je istega poslanskega kluba, kakor dr. Rape in kakor je bil do ostavke tudi Barle. Njegova izvajanja so vendar obrnjena za 180 stopinj v drugo stran, nego Rapetova. Kot poročevalci moramo zabeležiti tudi ta glas. Bralec, ki kritično pretehta eno in drugo izjavo ter eno in drugo osebnost, si bo lahko napravil stvarno sliko in sodbo.

Poslanec Pavlič je povedal to-le:

»Gospodje narodni poslanci, včeraj je poslanec dravske banovine dr. Rape izjavil, da je pooblaščen od vseh svojih tovarišev, poslancev iz dravske banovine in senatorjev, da k poročilu verifikacijskega odbora poda izjavo, v kateri so mnoge neresničnosti in netočnosti. Zaradi tega podam sledečo izjavo:

1. Ni res, da soglašajo s to njegovo izjavo vsi narodni poslanci iz dravske banovine, ker sva jaz in moj tovariš Anton Cerar nasprotna tej izjavi.

2. Ni res, da katoliška duhovščina v dravski banovini ni nacionalna, ker je bila od nekdaj do danes vedno nacionalna. (Protesti.) Naša duhovščina je vedno delala za jugoslovansko edinstvo in prav zaradi tega je bila stalno preganjana že od tujih oblasti in je morala prenašati ogromne žrtve za narodno zedinjenje in za ustvaritev te naše lepše države Jugoslavije. (Medklci.)

Gospodje narodni poslanci, če ima država pravico, da zahteva od svojih uradnikov, da predložijo prošnjo za upokožitev, ako hočejo kandidirati, ima tudi cerkvena oblast pravico, da od svojih duhovnikov, ki hočejo kandidirati, zahteva, da predložijo ostavko za svoj poklic v cerkveni službi. (Grajanja in protesti.) V tem slučaju cerkvena oblast ni napravila ničesar drugega, kakor da je postopala po zakonu in po kanonskem pravu. (Čuje se: »Zakaj tega ni zahtevala od dr. Korošca?« — Burni protesti.) Gospodje narodni poslanci, samo obžalovati moram, da so take izjave padle v narodni skupščini po trinajstih letih, odkar smo osvobojeni in zedinjeni. Ugotavljam, da se za časa največjih plemenskih in verskih borb ni nikdar dogodilo, da bi slične izjave padale v narodni skupščini. Protestiram proti temu kot nacionalist,

kot narodni poslanec in kot katoliški duhovnik. V imenu svojih tovarišev, katoliških duhovnikov, protestiram proti takim izjavam.

† Ludovik Vencajz.

Umrli je 7. t. m. železniški uradnik v pokoju gospod Ludovik Vencajz, ki se je svoj čas udeleževal delavskega gibanja in vodil društvo stanovanjskih najemnikov; bil je tudi upravnik Slovenske Matice.

Premestitve.

Te dni je ministrstvo prosvete premestilo več profesorjev. Med drugimi tudi iz Ljubljane prof. dr. Stanka Lebna v Čuprijo, prof. dr. Vinka Sarabona v Niš in prof. Antona Sovreta v Pančevo.

Važna železničarska prireditve v Ljubljani.

Prejeli smo:

V dneh od 14. do 16. avgusta 1932. se bo vršil v Ljubljani IV. redni kongres Združene zveze železničarjev Jugoslavije. Na ta kongres pošljejo svoje zastopnike podružnice navedene zveze iz cele države, nadalje se udeležijo kongresa tudi zastopniki ostalih delavskih strokovnih organizacij in delavskih zbornic. Za kongres vlada veliko zanimanje tudi v inozemstvu. Svoje zastopnike pošljejo nanj železničarske organizacije iz Anglije, Francije, Švice, Nemčije, Češke, Belgije, Holandske, Avstrije, Bolgarije, Poljske in celo Japonske. Enako se udeležijo kongresa predsednik in generalni tajnik Internacionalne transportne federacije iz Amsterdama.

Sprejem inozemskih delegatov bo dne 14. avgusta ob 17. uri na glavni postaji v Ljubljani; dne 15. avgusta ob pol 11. uri pa bo v veliki dvorani »Uniona« manifestacijski železničarski shod.

Za tem se bo vršil v veliki dvorani ljubljanske Delavske zbornice redni kongres, ki se bo dva dni v glavnem bavil s strokovnimi vprašanji ter z reorganizacijo Zveze.

Kongresna pisarna bo poslovala ves čas v palači Delavske zbornice v Ljubljani — glavni vhod v I. nadstropju, kjer se bodo izdajala potrdila za polovično vožnjo po železnici. Potrdila se bodo izdajala tudi na shodu v Unionu.

Seipel in vzpostava Avstrije.

O Seiplu in njegovi politiki je prinesel o priliki njegove smrti daljši dopis z Dunaja »Berliner Tageblatt«. Za nas je zanimiv odstavek, v katerem govori o Seiplovih načrtih glede vzpostavitve Habsburgovcev.

Dopisnik pravi:

»Seipl je bil najprej absoluten nasprotnik Italije. Šele od trenutka, ko je sklenil Mussolini s papežem lateransko pogodbo, se je spravil prelat Seipel z italijanskim fašizmom, ki je malo prej osorno pretrgal diplomatske odnose z dunajsko vlado in poklical poslanika Auritija iz Avstrije. Šele po spravi Mussolinija s papežem se je pojavila tudi italijanska država v Seiplovih habsburgovskih vzpostavitevnihi načrtih.

OPOZARJAMO:

Prihodnje tedne začne prinašati naš list prevod življenjepisa romana

N A P O L E O N,

ki ga je napisal ruski pisatelj Dimitrij Merežkovskij.

Napoleon Merežkovskega je povest o življenju in stremljenju človeka, ki mu je postavilo izročilo francoske revolucije — še bolj in točneje morda: izročilo umskih očetov francoske revolucije — nalogo, da združi razbito Evropo v eno naddržavno oblast.

Kako je izkušal Napoleon izvršiti to svojo nalogo, kako je šel k cilju bodočnosti le preveč s sredstvi preteklosti, kako mu je bila ta nezadostnost v pogubo — o tem pripoveduje Merežkovskij.

Merežkovskij, ustanovitelj sodobnih, dušeslovno zasnovanih, v globino in širino gledajočih življenjskih povesti, je znan.

V napovedanem romanu spozna lahko vsak njegove najvišje pisateljske vrline.

GOSPODARSTVO

Samopreskrba.

(Konec.)

Demuth je izvajal med drugim:

Za Nemčijo je izvoz neogibno potreben, kajti rabi ga za plačilo dolgov in uvoza, ki ga Nemčija ne more pogrešati sprico svoje revščine na sirovinah, če naj ne zakrni gospodarsko in tehnično. Samo z izvozom moremo odpraviti brezposelnost. Napočno je, iskati rešitev poljedelstva v avtarkiji, njegova blaginja je v tem, da speča več izboljšanih zemljedelskih proizvodov, kakor sadje, sočivo, je, meso, torej proizvodov, ki jih more odjemati le

prebivalstvo v zboljšanih življenjskih razmerah. Nemško poljedelstvo bi moralo v avtarkiji zakrčiti. Tudi ne moremo misliti na to, da širimo naseljevanje, kakor je to za ozdravljenje nemškega kmetovalstva potrebno, dokler ne dvignemo življenjske ravni in s tem možnosti spečavanja poljedelskih proizvodov.

Na splošno pomenja avtarkija, odvrniti se od mednarodne delitve dela. Samodovoljna dežela se odpoveduje delu, ki ga je mogoče bolj smotrno opraviti drugje, in ga izvrši sama, čeprav je to zanjo bolj neugodno, to se pravi, glavnicu in delo je treba prevesti v manj donosne kraje. Iz tega pa izhaja nevarnost, da je socialni proizvod v avtarkiji državi manjši, nego v oni, ki je zvezana s svetom.

Avtarkija ima za posledico zelo velike gospodarske izgube. Če se izvede, je izgubljena glavnicu, ki je bila vložena za izvoz. Na drugi strani pa je treba preskrbeti nove glavnicu, da se zgradi obrtna panoga, ki naj nadomeste zadušeni uvoz. Ta glavnicu je kajpada po večini izgubljena, če se opusti avtarkija. In odkod naj vzamemo to glavnicu? Kdo bi imel korist od avtarkije? Avtarkija vodi do slabše preskrbe, do manjše ponudbe in tako do monopolnih cen za podjetja. Delež podjetnika pri socialnem proizvodu torej raste v neprimerno množico. Ali bo množica to prenašala, potem bomo imeli v avtarkiji Nemčiji malo število bogatinov in vstric rastoče število revežev; ali pa množica tega ne bo prenašala, potem mora priti do uravnave podjetij, do gospodarstva po načrtu, kakor smo ga imeli med vojno in inflacijo, kajti takrat smo bili avtarkni.

Zamislimo se samo v položaj slabe žitne letine v avtarkiji Nemčiji. Danes bi mogli v takem primeru nakupiti žita po svetu in ga plačati z izvoženimi obrtnimi izdelki. Če pa je enkrat izvoz odrezan, tedaj ga moremo le jako težko povečati v časih stiske, če ni to sploh nemogoče. Tudi zastajanje pri prodaji blaga ni tako škodljivo, če ga moremo izravnati z izvozom. Prav zadnja gospodarska kriza dokazuje to, ko se je mogla Nemčija še dolgo držati nad vodami, ker je izvažala v dežele, v katerih je kriza pozneje nastopila. Kako pa naj premagamo sedanjo krizo z avtarkijo, je popolnoma nejasno, ker ne bi mogli proizvajanja izpremeniti in zadovoljiti svojih potreb po sirovinah.

Kar se tiče veljave in kredita, je avtarkna dežela ali izključena od mednarodnega prometa in sploh brez kredita, ali pa je pri ocenjanju njene veljave popolnoma odvisna od inozemstva.

Preidimo še k enemu pravcu avtarkije: k avtarkiji kot prehodu k novemu skupnemu delu vsega sveta. Pripadniki te smeri domnevajo, da lahko prisili Nemčija ostali svet, da opusti svojo škodljivo trgovsko politiko, in sicer na ta način, da se zapre pred sovražnim inozemcem in tako izsili od njega tarifne pravice. Taka politika bi seveda uničila večino našega izvoza. S tem bi pa izgubili za dolgo dobo eno najboljših aktiv našega gospodarstva, kajti zelo težko bi bilo vzpostaviti pretrgane izvozne vezi. Od našega izvoza je prišlo leta 1931. 51,7% na sirovine in polizdelke, ki jih po večini ne moremo pogrešati; 18,2% na izgotovljeno blago, ki ga tudi večinoma ne bi mogli pogrešati, ker ga inozemstvo bolje izdeluje, okoli 30% pa na žive živali in živila. Tudi znaten del živil bomo morali vedno uvažati, zlasti klajo in oljnatih proizvodov. Kako naj kedaj klesne nasprotnik pred nemško avtarkijo, če uvoza po večini ne moremo pogrešati, dočim moramo izvažati, že da ta uvoz plačamo. Tudi največji optimist mora izprevideti, da bi bil tak boj brezuspešen.

Svetovna trgovina se niti v krizi ne razvija v avtarkni smeri. Pred začetkom krize leta 1929. in ko ni bilo mogoče zviševati cene, je bila njena vrednost za 23% večja nego leta 1913. V letih 1925. do 1929. je narasla veliko bolj, kakor v dobrih letih 1907. do 1913. Ni res, da bi tukaj ne šlo za pravi razvoj, temveč da je vse zgolj posledica velike izvozne kapitala radi zadolžitve po vojni. Pomen te izvozne kapitala se znatno precejšuje, vsaj kolikor gre za tako premikanje kapitala, ki bi utegnili razširiti blagovni promet. Razlogi, zakaj je narasla svetovna trgovina, so jasni. Izprememba prehrane je zlasti pobudila svetovno trgovino. Južno sadje, sočivje je postalo posebno važno blago. Svetovna trgovina s klajo je narasla od 1913. do 1929. na vrednosti za 63%. Nove industrije, radio, avto, stroji, hladilne naprave so izredno oplojevale svetovno trgovino. Uveljavilo se je tudi različje v potrebi.

Kako se bo poslej razvijala svetovna trgovina v posameznostih? Pred krizo je obstajala ponajveč v izmenj nepogrešnih sirovin, ki jih je bilo leta 1929. za eno tretjino vse vrednosti svetovnega izvoza. Tu je torej osnovno vprašanje: Kakšne bodo v bodočnosti razmere na sirovinškem trgu? Še malo pojavov ga bo moglo ovirati, dokler bo raste svetovni tržni položaj. Bržčas ne bodo cene naravnih sirovin dolgo časa toliko narastle, da bi se izplačalo proizvajanje nadomestil. Prav tako se ni treba bati, da bi si poljedelske dežele same ustvarile industrijo in podelavale svoje sirovine ter na ta način skrbile izvoz spričo splošne bojazni pred vlaganjem denarja v negotova podjetja.

Industrijske dežele imajo majhne zaloge sirovin. Le počasi bi jih utegnile začeti proizvajati v večji meri. Če bi pa tržni položaj postal ugodnejši, bi silno narasla potreba po njih. V tem je bistvena opora za svetovni trg.

Do krize se je zdelo, da je izmena industrijskih izdelkov doneklej ustaljena. V prometu med visoko razvitimi industrijskimi deželami je bilo mogoče spečavati samo take proizvode, pri katerih je bila podstava proizvajajoče dežele boljša. V tem oziru so carine marsikaj navrle v nenaravne pravce. Pri tem pa je bil prikrajšan odjemalec. Njegova nezadovoljnost bo morda dala povod za preosnove.

Nimamo vzroka, da bi verjeli, da se bo svetovni promet začel krčiti, brž ko se posreči, spraviti spet svet na pametna pota. Avtarkija ni nobena usoda, in do avtarkije bi moglo samo priti, če se bodo narodi tudi v bodoče izogibali skupnemu delu, v katerem je rešitev. Če se posreči, odstraniti zapore med njimi ali vsaj omajati jih, potem imamo lahko vseskozi najboljšo upanje.

V nadaljnjem priporoču Demuth Nemčiji, naj se na noben način ne ustavlja svetovni trgovini in naj se ne zapira pred njo. Tudi ne sme vznemirjati tržišče s kakršnimikoli zaščitnimi ukrepi. Izjaviti mora, da je vedno v načelu pripravljena, zmanjšati carinski zid. Razen tega morajo Nemci poudarjati misel celokupnosti in tako pomagati ustvariti primerno psihološko ozračje. Naloga bodočega svetovnega gospodarskega zborovanja pa bode in bodi, osvoboditi svet od njegovih verig.

Zdelo se nam je potrebno, da smo se ozrli malo natančneje na ta Demuthova izvajanja, kajti prav pri nas slišimo na javnih zborovanjih in čitamo v listih glede na bodoče smernice gospodarstva besede in predloge, ki nam bi gotovo samo škodovali, če bi jih izvedli.

O priliki se še povrnemo k temu vprašanju. Poskusili se bomo ozreti nanj čisto s stališča našega slovenskega gospodarstva s posebnim ozrom na gospodarstvo v južnih in vzhodnih pokrajinah naše države.

NOVI DAVKI.

Primanjkljaj v proračunu.

V svojem govoru o smernicah bodoče vladne politike je postavil ministrski predsednik dr. Srškić kot prvo točko ohranitev proračunskega ravnotežja. Pri tem je omenil, da znaša primanjkljaj v preteklem proračunskem letu okoli 700 milijonov dinarjev. Za ta znesek je država zadolžena pri domačih podjetjih. Posledica je, da trpi državni kredit, nadalje seveda, da so upniki zabredli dostikrat v velike gospodarske stiske. Te obveznosti pa je na vsak način treba poravnati. V ta namen je treba poiskati novih dohodkov. Te dohodke bo dosegla država med drugim zlasti tudi s povišanjem državne trošarine na sladkor in na električno razsvetljavo.

Povišanje trošarine.

Finančni minister je res predložil narodni skupščini načrt zakona o povišanju državne trošarine na sladkor in o uvedbi trošarine na električni tok. Trošarina na sladkor bi se po tem načrtu povišala za 1,70 Din na kilogram sladkorja v kockah, za 1,50 Din pa na kilogram kristalnega sladkorja. Že doslej je trošarina visoka: 6,35 Din na kilogram sladkorja v kockah in 6,25 Din na kilogram sladkorne sipe.

Oba ta nova davka bi zadela v prvi vrsti prebivalstvo Dravske banovine. Elektrifikacija je ravno v tej banovini najbolj razvita, in trošarina na tok bi občutno zadela konzumenta, kakor proizvajalca. Kakor poroča »Slovenski Narod«, so poudarjali slovenski poslanci iz Dravske banovine, da bi naša banovina plačevala tega davka eno tretjino, dočim znaša prebivalstvo komaj slabo desetino vsega prebivalstva Jugoslavije.

Posledice in uspeh povišanih trošarin.

Vsekako bi bil ta davek že radi tega krivičen, ker naprtuje nov davek dejansko, čeprav ne ravno z besedilom zakona, enemu delu prebivalstva v znatno večji meri, nego drugemu. Davek je pa tudi škodljiv, ker bi oviral pravi razvojni sodobnega gospodarstva, ki gre v vseh področjih v smeri elektrifikacije.

Škodljiv bi bil ta davek tudi v socialnem oziru. Kakor so — po poročilu »Slovenskega Naroda« — izvajali poslanci iz Dravske banovine, bi samo tovarna za dušik v Rušah plačala kakih 25 milijonov dinarjev trošarine, torej več kot trikrat toliko, kakor jo stane električni tok sam. Ni dvoma, da bi tovarna zlasti v sedanji gospodarski stiski tolikšnega povišanja ne mogla, gotovo pa sama tudi ne bi hotela prenesti. Ali bi morala torej znatno znižati mezde delavstvu in obenem prav tako znatno povišati cene svojim proizvodom — umetnim gnojilom, in s tem obremenjevati ravno naprednejšega kmetovalca, ali pa bi morala skrbeti, če ne sploh ustaviti obratovanje. To bi pa po eni strani samo povečalo že tako dovolj veliko brezposelnost in s tem samo obremenilo javnost v

kakršnikoli obliki, po drugi strani pa bi državi ravno radi tega trošarina donasala majhne dohodke, ali pa morda sploh nobenih ne.

Isto velja seve za vse druge obrate na električni pogon. In tako bi se gibala davčna politika v napačnem krogu. Kajti tudi od odjemalcev električnega toka za razsvetljavo slišimo, da se bodo raje vrnili k petrolejkam, nego plačevali tolike pristojbine.

Škodljive posledice za revno prebivalstvo.

Prav tako neupravičeno in krivično bi bilo povišanje trošarine na sladkor. Tudi sladkorja konsumira prebivalstvo Dravske banovine skoro dvakrat toliko, nego v drugih pokrajinah naše države, namreč okoli 16%, med tem ko znaša število prebivalstva samo 8,6%. To pa ne morda radi večje sladkosnednosti Slovencev, temveč radi drugačne družabne sestave našega prebivalstva. Dravska banovina ima razmeroma največ delavstva. Hrana delavstva, zlasti delavskih družin je pa preprosta, in čaj ali kava s kruhom jim je dostikrat edini zajetek in edina večerja. Pri tej hrani je pa sladkor dostikrat edino jestivo, ki ma redilno vrednost tudi v majhni količini. Kajti redilna vrednost sladkorja je nekako 2½krat večja od mesa. Očiten je torej pomen sladkorja zlasti za delavske družine z otroci.

Povišanje trošarine bi pa imelo in moralo imeti za neizogibno posledico znižanje konzuma. Zopet bi finančna uprava ne prišla na svoj račun, ali k večjemu le deloma, kajti vsaj delavec in mali uradnik z otroci ne bo kupoval več toliko sladkorja, nego doslej, ker ne bo mogel. Hkratu bo pa še tako dovoljkrat preslabo hranjeni otrok poslej hranjen še slabše. Posledice take prehrane nam pa menda res ni treba opisovati, dovolj se je že govorilo o tem.

H koncu naj omenimo, da hoče finančni minister zvišati tudi davek na poslovni promet za 100 odstotkov. Tudi tega davka je plačevala Dravska banovina razmeroma največ, namreč okoli 20%, kar znaša nekako 2½krat toliko, nego bi morala plačevati z ozirom na število prebivalstva.

Nepravičnost in neupravičenost teh davkov izhaja torej že zgolj iz navedenih števil.

Država potrebuje novih dohodkov. Prav! Vlada in obe zbornici jih ji morata neke poiskati. To razumemo! Toda državljani imajo pravico zahtevati, da se ozre država za dohodki, ki jih bo plačeval v prvi vrsti premožnejši človek in ki jih bo plačevalo vse prebivalstvo enakomerno.

Verjetno je, da bo vlada sama te davke spričo njihove očitne nepravilnosti zahtevala v manjšem povišku. Toda nam državljanom in obema zbornicama to ne sme biti dovolj. Novih dohodkov bo treba iskati sploh čisto drugje, in zlasti trošarino na sladkor bo treba kvečjemu pri prvi priložnosti znižati, ne pa zvišati. Čeprav v tej stiski ni ostalo veliko virov, našli bi se vendar še. Davek na omamila (alkohol, nikotin)?

OUZD v juliju 1932.

Gospodarska kriza se je v juliju zopet zelo poostila. Nazadovanje števila zavarovanih delavcev ponazoruje ta-le tabela:

Datum	Število članov leta:			Padec članstva:	
	1930	1931	1932	1931	1930
1. 7.	101.960	97.774	81.562	16.212	20.398
5. 7.	102.002	97.336	81.293	16.043	20.709
10. 7.	101.809	97.718	81.225	16.493	20.584
15. 7.	102.158	97.273	81.075	16.216	21.101
20. 7.	102.467	97.537	80.823	16.714	21.644
25. 7.	102.715	98.061	80.718	17.343	21.997
30. 7.	102.695	98.108	80.810	17.298	21.885

Zdravstvene razmere članov so bile v juliju neznatno boljše nego v lanskem letu. Padec odstotka ženskih bolnikov za — 0,84% je posledica zmanjšanja porodniških dajatev.

Povprečna dnevna zavarovana mezda, ki odgovarja približno faktičnemu dnevnomu zaslužku povprečnega delavca, je v juliju napram prejšnjim mesecem zelo padla. Padec v zadnjem letu povprečne dnevne mezde je znašal: januarja Din 1,01, februarja Din 1,15, marca Din 1,30, aprila Din 1,54, maja Din 1,76, junija Din 1,84, julija Din 2,20.

Značilnost sedanje faze gospodarske krize je torej ta, da delavske plače mnogo hitreje padajo nego zaposlitev delavstva.

Celokupna dnevna zavarovana mezda je padla v juliju za Din 619.584,80. Delavstvo, zavarovano pri OUZD-a, izgublja dnevno tako blizu tričetrt milj. Din na zaslužku ali mesečno blizu 20 milijonov dinarjev. Radi tega so padli dohodki OUZD-a (bolniški prispevki) v kljub povišanju tarifa od 6% na 6,5% dnevno za okrog 27.300 Din ali mesečno za 700.000 Din.

Širite in naročajte naš tednik!